

Minister-president drs. H.W.M. Schoof,

Postbus 20001

2500 EA DEN HAAG

Betreft: Afschaffing NPLG en verhoging van snelheidslimiet versterkt juridische positie van NGO's/ (Her)invoering van drempelwaarde stikstof een doodlopende weg

Nijmegen, 7 september 2024

Excellentie,

In 2019 zette de Raad van State een streep door de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Het gevolg was dat de vergunningverlening grotendeels tot stilstand kwam. Het kabinet Rutte IV heeft dit probleem niet opgelost, alhoewel voormalig minister Van der Wal dappere pogingen heeft gedaan het probleem aan te pakken via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en door een transitiefonds klaar te zetten van 25 miljard euro.

Uw kabinet heeft dit fonds gedecimeerd en u bent nu van plan 1) het NPLG stop te zetten, 2) de drempelwaarde voor de berekening van stikstofdeposities omhoog te brengen (uitvoering motie Holman), 3) de snelheidslimiet weer naar 130 km/uur te brengen en 4) 'alles op alles te zetten in Europa om Europese richtlijnen zo aan te passen dat ze werkbaar zijn en het verdienmodel van boeren, tuinders en vissers ondersteunen.'¹ Deze voornemens dragen uiteraard niet bij aan waar het op korte termijn om gaat: het terugbrengen van de stikstofuitstoot waaronder de natuur in Nederland al jaren gebukt gaat, én die schade toebrengt aan de gezondheid van Nederlanders.

U hebt inmiddels kunnen lezen dat milieuorganisaties ongerust zijn over bovengenoemde voornemens van de regering. Een streep zetten door de NPLG is 'een klap in het gezicht van iedereen die de afgelopen jaren werkte aan een mooier platteland. Daarnaast is het opnieuw een knauw voor de Nederlandse natuur', aldus Natuurmonumenten. Diverse provincies en waterschappen reageerden onttstemd. Bouwend Nederland is 'verbouwereerd, verbaasd en geschokt dat het kabinet het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) de nek omdraait en het huidige stikstofbeleid naar de prullenbak [verwijst](#)'. Een snelle reductie is volgens de organisatie de snelste manier om uit de stikstofimpasse te komen en ruimte te creëren voor natuurherstel, de bouw van woningen en nieuwe infrastructuur.

Wij sluiten ons graag aan bij deze oproep. Als de stikstofuitstoot in en boven Nederland niet snel drastisch wordt teruggebracht zal dit aanleiding zijn tot nieuwe rechtszaken waardoor de stikstofimpasse nog zal gaan intensiveren.

¹<https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/blg-1155867.pdf>

Mogelijke gevolgen zijn: a) per 28 februari 2025 zullen 2000 PAS-melders hun bedrijfsvoering moeten beëindigen c.q. fors beperken en b) op grotere schaal dan nu al gebeurt zullen intrekingsverzoeken van natuurvergunningen van voor de economie vitale bedrijven ingediend gaan worden op grond van artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn. Zulke procedures lopen nu al voor drie kolen/biomassacentrales in Eemshaven en Rotterdam. Idem voor de vliegvelden Schiphol, Rotterdam en Eindhoven.

Er zijn nu al voorbeelden van bedrijven die niet in Nederland investeren vanwege het stikstofsloot, dat grotendeels wordt veroorzaakt door de intensieve veeteelt, een landbouwmodel dat door economen als failliet wordt beschouwd als gevolg van de enorme externe kosten die ermee gepaard gaan. Een snelle halvering van de ammoniakuitstoot van de agrarische sector is dan ook geboden.

Uw kabinet heeft zich kennelijk niet gerealiseerd dat de afschaffing van het NPLG en het 25 miljard fonds de juridische positie van milieu-NGO's een forse boost geeft. Om een tsunami van juridische procedures te voorkomen en de schade voor de economie te beperken dient binnen afzienbare tijd de stikstofuitstoot in Nederland te worden gehalveerd. Overigens zijn een aantal industriële bedrijven al aardig op weg om hun ammoniakuitstoot met 80-98% te reduceren als gevolg van juridische procedures van MOB.

Voor de langere termijn is méér nodig dan het terugbrengen van de stikstofdruk. De kwaliteit van het oppervlaktewater moet worden verbeterd: in 2027 moet Nederland voldoen aan de eisen van de Kaderrichtlijn water. Dit betekent dat de lozingen (en de vergunningen die deze lozingen toestaan) moeten worden aangepakt, het gebruik van pesticiden moet omlaag en verdroging moet worden tegengegaan. Gebeurt dit niet dan dreigt een "waterslot".

Tijdens een debat in de Tweede Kamer op 4 september gaf de minister van Landbouw aan dat zij nog niets kon vertellen over het alternatieve beleid. Wel gaf ze aan toe te willen naar nieuwe mildere rekenmodellen om de stikstofemissies te berekenen en dat ze veel verwacht van innovaties waardoor veehouderijen minder milieubelastend zouden moeten worden. Meerdere uitspraken van de Raad van State hebben echter gehakt gemaakt van vergunningen die gebaseerd zijn op 'emissiearme stallen': de vergunningen hadden niet mogen worden verleend omdat de innovatiekracht tegenvalt en het niet uitgesloten is dat natuurgebieden in de omgeving van de stallen nog meer stikstof te verduren krijgen. Als de minister dit pad blijft bewandelen, dan dreigt een PAS 2.0.

Graag zouden wij met u een constructief gesprek voeren over de toekomst van de landbouw in Nederland.

In de bijlage bij deze brief vindt u een economische toelichting op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Johan Vollenbroek

Max van der Sleen

Naar een natuurinclusieve regeneratieve landbouw in Nederland

Bijlage bij brief aan minister-president Schoof d.d. 07-09-2024

Wij gaan uit van het begrip 'Brede Welvaart' dat is ontwikkeld door SCP, CPB en CBS². Daarbij gaat het niet om de ontwikkelingstrend in economische welvaart (inkomen en verborgen kosten) maar ook om de andere thema's die belangrijk zijn voor de levenskwaliteit, zoals gezondheid, huisvesting, armoede, veiligheid, natuur, grondgebruik, klimaat, waterkwaliteit, natuur, milieuvervuiling, biodiversiteit. Het gaat om welvaart in de breedste zin; hier en nu, maar ook voor later en voor latere generaties en elders in de wereld.

In de politiek speelt Brede Welvaart helaas nog geen grote rol van betekenis. Zo worden landbouwcijfers altijd gepresenteerd zonder vermelding van de verborgen kosten. Dat zou wel zo moeten zijn omdat het negeren van de verborgen kosten door de volgende generatie(s) moeten worden betaald.

De Nederlandse Bank³ zit al op deze lijn: 'De Nederlandse biodiversiteit staat onder druk. Intensieve landbouw is een van de belangrijkste oorzaken van het verlies aan biodiversiteit. Door de uitstoot van broeikasgassen, de uitbreiding van landbouwgrond en de intensivering van de landbouwproductie om een groeiende bevolking te voeden, vernietigt intensieve landbouw natuurlijke ecosystemen en vormt het een lang termijn risico voor de ecologische, sociale en financiële waarde.'

In deze context liet Klaas Knot weten⁴ dat vleesverwerkende bedrijven, glastuinbouw en distributiecentra de maatschappij meer kosten dan ze opleveren. Ook het ministerie van Financiën is van plan om Brede welvaart als basis voor het begrotingsproces te gebruiken.

Waar we nu staan is dat we een voedselsysteem hebben opgebouwd met Europees gezien o.a.:

- De slechtste waterkwaliteit van de KRW-wateren
- Het hoogste pesticidgebruik in kg per hectare
- De slechtste luchtkwaliteit
- De slechtste kwaliteit van de Natura 2000 gebieden (92% in slechte staat van instandhouding; en
- Grote problemen met milieucriminaliteit⁵.

De FAO⁶ rapporteert de jaarlijkse schade van ons agrifoodsysteem als Euro 50 mld. aan de bredewelvaart kosten (gezondheid, natuur etc.); en dat is bijna net zoveel als onze veel grotere burens Duitsland en de UK. Dit moet en kan volgens ons veel beter en daar moet de politiek de hoogste prioriteit aan geven. In een recent oplossingsgerichte studie voor deze problematiek⁷ staat onder meer: *"De gangbare input intensieve veehouderij levert een negatieve bijdrage aan de brede welvaart in Nederland. De veehouderij kost de belastingbetaler meer geld dan het de veehouderijboeren aan inkomen oplevert. De sector kan alleen internationaal concurreren omdat de belastingbetaler opdraait voor de kosten van de vervuiling. Als het principe de vervuiler betaalt, werd toegepast dan was de prijs van vlees en zuivel ongeveer twee keer zo hoog als nu en was er geen internationale vraag/export meer"*.

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals/monitor-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals-2023/brede-welvaart>

³ <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/nieuws-2022/herstel-biodiversiteit-door-financieringsoplossingen-voor-regeneratieve-landbouw/>

⁴ <https://krant.volkskrant.nl/titles/volkskrant/7929/publications/2098/pages/12/articles/1982111/13/1>

⁵ Rijksoverheid. Dreigingsbeeld milieucriminaliteit, 2021

⁶ FAO, State of Food and Agriculture, 2023. Revealing the true cost of food to transform agrifood systems

⁷ Caring Farmers en De Dierenbescherming. MKBA dierwaardige veehouderij, studie uitgevoerd door Ethicalgrowth2020

Waar wij naar toe moeten is een voor mens, dier en natuur gezond voedselsysteem, gebaseerd op natuurinclusieve landbouw en diervriendelijke veehouderij. Een voedsel systeem dat gezonde voeding door consumenten (40% i.p.v. 60% dierlijke eiwitten) ondersteund, en productiemethoden gebruikt die passen binnen (i) de milieukaders die wij in Europees verband hebben helpen vaststellen (de Europese Habitat-, en Nitraat richtlijnen, de KRW) en; (ii) de overige afspraken die beogen biodiversiteit te herstellen en de opwarming van de aarde te beperken.

Dit zijn feiten waar u ongetwijfeld mee bekend bent, en waar mee u aan de slag zult gaan. De vraag is hoe.

In de landbouw zijn er vele mogelijkheden, maar in essentie gaat het in de politieke discussie om twee verschillende transitiepaden. **De gangbare inputs intensieve landbouw** is gericht op continuering van de productie voor export door schaalvergroting met innovaties om de milieukosten per kg product lager te maken. Denk aan de KPI's van de kringloopwijzen waar Friesland Campina voor pleit. Het toekomstbeeld (Rabobank en Friesland Campina) is dat het huidige aantal veehouders krimpt van 20.000 nu naar 5.000 omdat de overige de kosten in de toekomst niet kunnen dragen. Dit systeem zet in op maximale productie, met als bijvangst negatieve trends op bijna alle bredewelvaart indicatoren voor nu, later en elders. Wij zien dit niet alleen als een kaalslag, maar bovendien blijven zo milieudoelen buiten bereik. Het gaat niet om de Kg CO₂-eq uitstoot per Kg product, maar om de totale milieudruk in Nederland/per hectare en het effect daarvan op de kwaliteit van onze natuur (gebieden), onze biodiversiteit, en onze gezondheid.

De voorstanders van grondgebonden dierwaardige veehouderij en natuurinclusieve akkerbouw en (bedekte) tuinbouw zetten in op een businessmodel waarbij duurzaamheid ook voor de niet intensieve boer loont. Dit sluit aan bij bio-landbouw en/of lage inputs landbouw (geen kunstmest, minimaal pesticiden gebruik). In dit perspectief neemt de export geleidelijk af en wordt de productie gericht op de binnenlandse marktvrage. Dat betekent minder commerciële veehouderij en meer akker- en tuinbouw; meer boeren, hogere boereninkomens (per oaje) en een veel kleinere milieuvoetafdruk per bedrijf, en de realisatie van de grond, water, lucht en klimaatprestaties die passen bij de grenswaarden voor de milieugebruiksruimtes in Nederland in de toekomst. Het gaat hier om een transitie die 10-20 jaar duurt.

Wij zijn ervan overtuigd dat proactief handelen in genoemde zaken goed is voor de BV Nederland. Stilstand is immers achteruitgang en het zetten van stappen terug zoals de huidige regering kennelijk van plan is, zal leiden tot nog méér achteruitgang. Hiermee riskeert Nederland ingebrekestellingen door de Europese Commissie, nog meer bemoeienis door de rechter, en een nog grotere economische schade

Voor de brede welvaart in Nederland zou dit slecht uitpakken en zeker ook voor de economie. De jaarlijkse milieuschade veroorzaakt door de landbouw alleen bedraagt zo'n 12 miljard per jaar, en de totale schade van het voedsel systeem voor onze bredewelvaart bedraagt Euro 50 miljard per jaar.

De jaarlijkse schade aan de groeicapaciteit van het BBP per jaar die het gevolg is van de "vergunningen crisis" zoals vertragingen in investeringen in de bouwsector, energiesector, etc. wordt door ons ingeschat op 1 miljard, en dat kan nog veel hoger worden, als uw kabinet niet met een overtuigende, aantoonbare aanpak komt om de stikstof-, water- lucht en klimaatproblematiek, aan te pakken.

Een integrale aanpak richting een gezonder en schoner voedselsysteem met meer akker- en tuinbouw productie voor de NL-consument en minder melk, vlees en eieren voor de export past daar het beste bij.

Hoe zien wij onze rol? **MOB** zet zich in voor herstel van onze biodiversiteit en de gezondheid van mens en dier. Wij hebben capaciteit opgebouwd om waar nodig via de rechter af te dwingen dat relevante internationale en EU-richtlijnen (Habitat, Nitraat, KRW) op de juiste wijze worden omgezet in Nederlandse wet- en regelgeving, én ook worden toegepast bij het verlenen van milieuvergunningen/omgevingsvergunningen/natuurvergunningen in vooral de agrarische sector, de industrie en de luchtvaart.